

NÁVRAT K OBČANSKÉMU ZÁKONU.

(Glossa k novému komentáři k občanskému zákonu.)

Vědy — jakožto něco, čehož úkolem jest tvorba objektivních poznatků — dělíme na vědy **popisné** (deskriptivní: přírodopis, nerostopis, zeměpis, dějepis a t. d.), v nichž podle hodnoty *pravdy* tvoříme objektivní poznatky, co »jest« (resp. co »není«), které nazýváme poznatky *existenciologické*, a vědy **předpisné** (praeskriptivní: pravověda, etika, medicina a j.), v nichž podle hodnoty *dobra* tvoříme objektivní poznatky co »má býti« (resp. »nemá býti«), které nazýváme poznatky *normologické*.

Ve vědách *popisných* (co »jest« či »není«) lidstvo opustilo věk dogmat, neboť snaží se samostatně přiblížiti se hodnotě pravdy a jen podle *pravdy* rozeznávají co »jest« (»není«), pročez již nevypomáhá si dogmaty (na př. církevními, »a přece se točí«). Ve vědách *předpisných* (co »má býti« či »nemá býti«) lidstvo dosud není s to samostatně přibližovati se hodnotě dobra a jen podle *dobra* rozeznávají co »má býti« (»nemá býti«) a proto dosud vypomáhá si dogmaty.

Tak — pokud jde o **pravovědu** — nejsme s to jen podle dobra rozhodnouti, co »má býti« (»nemá býti«), takže různí lidé mají různé přesvědčení o tom, co v tom kterém případě »má býti« (»nemá býti«). Proto — z důvodu tak řečené *právní jistoty* — jsme nuceni vypomáhati si dogmaty. Tato dogmata se historicky vyvinula tím, že lidé uznávali, co uznala nad nimi »vyšší osobnost« (*autorita*), nebo, co uznávali *vedle* nich »jiní« (*nápodoba*). Tak objevila se nám dogmata o tom, co »má býti« (»nemá býti«) buď ve formě *zákonů* (*autorita*) nebo ve formě *zvykového práva* (*nápodoba*). Jsou to dogmata, neboť každý je musí přijímati za správné (objektivní), t. j. jimi se řídit, i když jest přesvědčen o opaku. Kdežto pravověda — jako každá jiná věda — zabývá se objektivními poznatky (normologickými: co »má býti« nebo »nemá býti«), nazýváme tu disciplinu, která se zabývá dogmaty o tom, co »má býti« (»nemá býti«), tedy která se zabývá »zákony« nebo »zvykovým právem«, *právní dogmatika* (srov. se slovem »dogma«). Kdežto v pravovědě jde o poznávání toho, co »má býti« (»nemá býti«) podle *dobra* (tedy o poznávání norem správných jde v právní dogmatice o poznávání toho, co »má býti« (»nemá býti«) podle *zákonů*, resp. podle *zvykového práva* (tedy o poznávání norem *daných*). Pravověda tvoří objektivní poznatky o normách.

Mezi řečené normy *dané* (jimiž se zabývá *právní dogmatika*) patří, jak již bylo pověděno, *zákon* y a tedy také *zákon občanský*. Proto když pojal jsem myšlenku napsati komentář k platnému zákonu občanskému a získal pro ni také univ. prof. Dra Jaromíra Sedláčka a společně s ním kruh vědeckých pracovníků, šlo vlastně o myšlenku *pěstovati* *právní dogmatiku* se zřetelem k *občanskému zákonu*. Vědečtí pracovníci dob. dřívějších dostatečně neuvědomovali si meze, které vedle *logiky* — jakožto nejvyššího vládce každého vědeckého pracovníka — klade *noetika*, v níž se dovídáme, že musíme činiti rozdíl mezi *poznatky* existenciologickými (co »jest« nebo »není«) a normologickými (co »má býti« nebo »nemá býti«), a *metodologie*, v níž se dovídáme, jak musíme postupovati, abychom se dopracovali *objektivních poznatků* (existenciologických nebo normologických). U nás je velikou zásluhou univ. prof. Dra Františka Weyra a univ. prof. Dra Jaroslava

Kallaba, kteří se vší důrazností vyzdvihli, že nestačí respektovati jen meze dané logikou, ale že nutno stejně respektovati meze dané noetikou a meze dané metodologií. Teprve tenkrát, když respektujeme *noetiku*, tvoříme poznatky, a když při tom respektujeme také *metodologii*, tvoříme poznatky objektivní. To však se nerespektovalo v dobách dřívějších (a leckde — bohužel — dosud nerespektuje), čímž si vysvětlíme, že v dřívějších (a — bohužel — i leckterých dnešních) t. zv. »vědeckých« pracích se setkáváme s tvrzeními, které ani nejsou poznatky (non poznatky, protože nerozlišují »normologické« od existenciologického«, čili nešetří meze noetiky), anebo sice jsou poznatky, ale nikoliv objektivní (protože nešetří meze metodologie).

Nešetření mezí noetiky a metodologie mělo za následek, že v t. zv. »vědeckých« výkladech občanského zákona norma »správná« (vyhovující hodnotě dobra) byla vvdávána za normu »danou« (občanským zákonem), že něco, co »jest«, bylo vvdáváno za to, co »má býti« podle občanského zákona, že norma »daná« (občanským zákonem) byla nahražována, měněna nebo doplňována normou »správnou« (podle hodnoty dobra), čímž t. zv. »vědecké výklady občanského zákona se občanskému zákonu vlastně stále více a více vzdalovaly. Potud tedy novému komentáři, jehož vykladatelé snaží se respektovati nejen logiku, ale i noetiku a metodologii, lze připoiti motto: *návrat k občanskému zákonu*. Jen tím také jest hověno právní jistotě, která jest — jak bylo pověděno — *raison d'être* zákonů a tedy i občanského zákona. Vždyť, kdybychom normu »správnou« vydávali za »danou« (normou »správnou« nahražovali, měnili nebo doplňovali normu »danou«), pěstovali bychom pravovědu (tvorbu poznatků o normách správných, t. j. podle hodnoty dobra) nikoli právní dogmatiku (tvorbu poznatků o normách daných, t. j. podle občanského zákona) a přímo šlapali bychom tím po principu právní jistoty, neboť občan nemohl by se spolehnouti na znění občanského zákona (»občanské« právo by přestalo býti právem »občanů« a stalo by se právem soudců resp. t. zv. »vědců«). A přece podle zásady právní jistoty občan jest nejen povinen řídit se občanským zákonem, ale i oprávněn spolehnouti se na jeho znění.

A stejně, kdybychom něco, co »jest« (»bylo«) vydávali za to, co »má býti« podle občanského zákona, t. j. kdybychom pěstovali t. zv. výklad »historický« nebo výklad »teleologický«, nerespektovali bychom nejzákladnější požadavek noetiky (rozdíl mezi »existenciologickým« a »normologickým«) a požadovali bychom na občanu, aby dříve, nežli uvěří, některému paragrafu občanského zákona, studoval snad zákony Hamurabiho, provedl si interpolace v římských pramenech právních a doprošoval se všelijakých protokolů, důvodových zpráv a motivů. A přece občanský zákon tím, že vyjadřuje slovy myšlenky, pojímá do sebe, co učí nauka o řeči (»gramatika« — slovy) a nauka o myšlení (»logika« — myšlenky). proto nutným a také jedině přípustným výkladem jest výklad »gramaticko-logický«. Vždyť při výkladu jde jen o to, je-li výklad správný či nikoliv, a proto podmínkou jest naprostá nepředpojatost vkladova, která je dána, čerpáme-li odpověď na otázku způsobu výkladu z předmětu výkladu a nikoliv odjinud. Jen tak lze pěstovati »explikační« občanského zákona, zatím co jinými »výklady« bychom pěstovali »implikační«, t. j. vnášeli bychom do občanského zákona něco, co v něm není. A jen tak půjdeme po cestě, která znamená *návrat k občanskému zákonu*.